

BESLUT

2014-12-08

Dnr: 14/01634

SAKEN

Rapport, SVT1, 2014-06-04, kl. 19.30, inslag om Trafikverket; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslaget frias. Granskningsnämnden anser att det inte strider mot kraven på opartiskhet och saklighet.

INSLAGET

Inslaget handlade om felberäkningar av biltrafik som gjorts av Trafikverket. Felberäkningarna hade framkommit i en rapport som Trafikverket sammanställt och som visade på felberäkningar på trafikvolymen på vägar i Stockholm och Mälardalen. Inslaget påannonserades enligt följande.

Trafikverkets siffror stämmer inte. Det rullar färre bilar på vägarna än vad man uppgett.

Nyhetsuppläsaren presenterade därefter inslaget på följande sätt.

Ja, i dag kan alltså SVT avslöja nya felberäkningar från Trafikverket. Det är siffror över biltrafiken som inte stämmer. Trafikverket har upptäckt grova felräkningar på många platser runt Stockholm och i Mälardalen. På vissa stora vägar har beräkningarna slagit fel på mellan 50 och 100 procent och det är siffror som ingår i beslutsunderlaget för miljardinvesteringar i nya vägar.

Reportern i inslaget sa inledningsvis följande.

Det här kan beskrivas som Trafikverkets värsta fiende, tekniska apparater som mäter den verkliga trafiken. För Trafikverkets siffror har ofta bestått av beräkningar och uppskattningar som görs i stora datamodeller. I dag kan SVT avslöja att Trafikverket själva hittat grova felräkningar av trafiken runt Stockholm och Mälardalen och de modeller som räknat fel och överdrivit bilismen, det är de som ger underlag till beslut om vägbyggen i hela Sverige.

I inslaget besökte reportern ett antal vägar och redogjorde då för felberäkningarna för de enskilda vägarna i procent. Därefter intervjuades en prognoschef på Trafikverket om rapporten. Under intervjun sades bland annat följande.

(Reporter) – Man trodde det skulle vara 63 000 bilar per dag. (Prognoschef) – Mm.
 (Reporter) – Det var 41. (Prognoschef) – Ja. (Reporter) – 50 procent fel.
 (Prognoschef) – Ja, just det. Just det. (Reporter) – Är det mycket? (Prognoschef) – Ja, det är mycket. Det är ju därför vi har tagit fram den här rapporten. För att det är ju mycket.

I inslaget sades även följande.

(Reporter) – Mängden trafik är förstås avgörande när politiker prioriterar om skattemiljarderna ska satsas på nya och bredare vägar eller på tåg och järnvägsunderhåll i stället. Trafikverket påstår att de felaktiga siffrorna inte använts som beslutsunderlag. Men det stämmer inte. Här över Skurusundet planeras en helt ny bro. En miljardsatsning som fastställdes av regeringen i april men kalkylerna för bron, de bygger på de gamla felaktiga siffrorna.

Därefter visades ytterligare en del av intervjun med prognoschefen där följande sades.

(Reporter) – Har ni ändrat i de samhällsekonomiska kalkylerna sedan ni hittade felet?
 (Prognoschef) – Vi har inte ändrat några kalkyler. Nej. (Reporter) – Borde man inte göra det? (Prognoschef) – Jo, absolut. Det är klart man ska göra.

I slutet av inslaget gavs Trafikverkets generaldirektör möjlighet att kommentera rapporten.

ANMÄLAN

Anmälaren anser att påståendena om att Trafikverket gjort felaktiga prognoser och att dessa prognoser legat till grund för investeringar var felaktiga. Anmälaren hänvisar till en publicering som gjorts av Trafikverket där det dementerats att uppgifterna om att siffrorna som redovisades i inslaget skulle ha varit underlag för investeringar. Detta har enligt Trafikverket aldrig skett. Av texten som publicerats av Trafikverket, och som anmälaren hänvisar till, framgår bland annat följande.

Den framtagna rapporten som diskuteras i inslaget ingår i Trafikverkets kvalitetsarbete för att utveckla prognosmodellen. Detta sker nu varje år genom att trafiken mäts vid ett antal punkter och siffrorna jämförs mot prognosmodellen. Då avvikelser finns, justeras modellen. Även i de fall som prognosmodellen används i underlag i form av mätningar och beräkningar utifrån faktisk trafik kontrollmäts all data för att säkerställa kvaliteten och modellen justeras vid behov. De siffror som redovisades i inslaget har därmed aldrig varit underlag för beslut om några investeringar. Prognosmodellen stämmer ofta överens med verkligheten i ett större perspektiv men avvikelser

uppstår när prognosen bryts ner till enskilda vägar, det är därför oseriöst att kritisera Trafikverket för detta.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Television (SVT) anser att inslaget överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför följande.

Texten som anmälaren hänvisar till publicerades på Trafikverkets webbsida under dagen innan det aktuella inslaget sändes på kvällen. Under dagen hade uppgifter om trafikmätningarna publicerats på SVT:s webb och i morgonsändningarna. Huvudinslaget kl. 19.30 innehöll även en längre intervju med prognoschefen vid Trafikverket och ett exempel på investeringsbeslut i Skurubron.

SVT har i flera inslag granskat och beskrivit de svårigheter som Trafikverket haft med att göra adekvata beskrivningar av trafikvolym, både gällande så kallade NU-lägesbeskrivningar och framtidsprognoser. Det aktuella inslaget handlade främst om NU-beskrivning av trafiken. I inslaget beskrevs att man upptäckt stora och tämligen grova fel i dessa siffror och att dessa också hade ingått i beslutsunderlag för investeringar i nya vägar.

Källorna i granskningen var rapporter som konsulter till Trafikverket genomfört där man detaljerat redogjorde för hur uppgivna trafikvolym på ett stort antal punkter i Stockholms Län och i Mälardalen blivit oriktiga. I några fall hade trafiken underskattats. I desto fler fall hade den överskattats, på vissa håll med 30, 50 och upp till 90 procent. Det handlade om vissa mindre vägar men inte minst om stora vägar, länsvägar, viktiga motorleder och motorvägar som E18.

Detta betydde att uppfattningen om trafikvolymerna i regionen, främst norr och väster om Stockholm, var inkorrekt. SVT fann att de felaktiga siffrorna fanns med som utgångspunkt i samhällsekonomiska kalkyler som kan finnas med som ett av flera viktiga beslutsunderlag. Bland annat hade dessa underlag skickats till den dåvarande regeringen inför ställningstaganden och beslut i infrastrukturpropositionen. SVT hade också exempel där de oriktiga siffrorna använts i underlag för beslut i stora projekt. Den nya Skurubron som planeras, ett bygge i miljardklass, var exempel på detta som användes i inslaget.

Under dagen den 4 juni, innan huvudinslaget kl. 19.30 hade visats, ringde ett par personer från Trafikverket som hade synpunkter på publiceringen. Informationen i det aktuella inslaget hade till stor del publicerats i webbtexter på SVT.se och det hade sänts en kortare version av inslaget i morgonsändningarna. I något fall ogillades publiceringen och valet av vinkel, i något fall hävdades att fakta i inslaget inte var korrekt.

SVT hade gjort en noggrann faktagenomgång inför publicering. För säkerhets skull kontaktades prognoschefen på Trafikverket en extra gång före sändning. Han medverkade i inslaget och var den person som Trafikverket valt som mest lämpad att svara på frågor om siffror kring trafikberäkningar och prognoser. Vid samtalet innan sändning beskrev reportern synpunkterna kring felaktigheter som hade framförts till SVT och kontrollerade uppgifterna ännu en gång med prognoschefen. Därefter ställde reportern frågan rakt ut om det fanns något som han uppfattade som felaktigt. Prognoschefen svarade att det inte fanns några faktafel men tyckte att framställningen eventuellt kunde ge intryck av att överskattningen av antalet bilar hade större betydelse vid beslut än den verkligen hade. Prognoschefen bekräftade att kalkylerna för Skurubron, som var med som exempel på miljardprojekt i inslaget, inte uppdaterats efter att man upptäckt fel i trafikvolymerna och att det i underlagen som Trafikverket skickat till regeringens infrastrukturproposition fanns kalkyler som innehöll dessa felaktiga siffror på trafikvolymerna.

Förutom researchsamtal och intervju med prognoschefen på Trafikverket har SVT gått igenom omfattande siffermaterial samt haft andra muntliga källor både inom och utanför Trafikverket. Som framgår av inslaget bereddes plats åt den expert myndigheten själv valt att svara på uppgifterna i inslaget. Även generaldirektören för Trafikverket fick tillfälle att kommentera uppgifterna.

Frågan om hur viktiga samhällsekonomiska kalkyler är för de faktiska beslut som tas besvarades inte i inslaget. Utgångspunkten i inslaget var en granskning som visade att Trafikverket hade gjort starkt missvisande beskrivningar av trafikvolymerna och att dessa siffror fanns med i beslutsunderlag även efter att överskattningarna upptäckts. Detta mot bakgrund av att myndigheter och politiker enligt regelverket ska lägga stor vikt vid de samhällsekonomiska effekterna av eventuella investeringar.

AKTUELL BESTÄMMELSE

Sveriges Television ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i televisionen (13 § i sändningstillståndet). Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar inledningsvis att inslaget handlade om en granskning av Trafikverkets prognosmodell för biltrafik. Mot bakgrund av att Trafikverket fick möjlighet att bemöta den kritik som framgick i inslaget, både genom prognoschefens medverkan och genom generaldirektörens möjlighet till

kommentar, anser nämnden att Trafikverkets uppfattning om de aktuella felberäkningarna fick utrymme i inslaget. Inslaget strider därför inte mot kravet på opartiskhet.

Av de uppgifter som lämnats i ärendet framgår att SVT kontrollerat sakuppgifter med prognoschefen före sändning. SVT får enligt nämnden därför anses ha vidtagit en tillräcklig saklighetskontroll. Inslaget strider därför inte mot kravet på saklighet.

Detta beslut har fattats av Kristina Ståhl, Ingrid Carlberg, Leif Hedman, Jan Holmberg, Pia Kronqvist, Nedjma Chaouche Liljedahl och Dag Mattsson efter föredragning av Nathalie Eriksson.

På granskningsnämndens vägnar

Kristina Ståhl

Nathalie Eriksson